

การวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย

นายสมหมาย จันทรเรือง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต

สาขาวิชาอุดมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-584-099-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 1563808 X

AN ANALYSIS OF UNIVERSITY PRESIDENT SELECTION MODELS IN THAILAND

Mr. Sommai Chanruang

A Dissertation Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements

for the Degree of Doctor of Philosophy

Higher Education Program

Graduate School

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-584-099-8

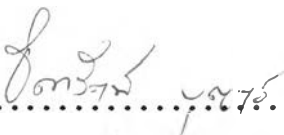

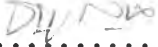

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย
โดย นายสมหมาย จันทรเรือง
สาขาวิชา อุดมศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาด

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิชัยรักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตาฉัตร บุนนุษ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาด)

..... กรรมการ
(ดร.ชน กุลชล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ บวรศิริ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ คุปรัตน์)

สมหมาย จันทรเรือง : การวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี
ในประเทศไทย (AN ANALYSIS OF UNIVERSITY PRESIDENT SELECTION
MODELS IN THAILAND) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา,
ศ.ดร.วิจิตร ศรีสอาด, 664 หน้า. ISBN 974-584-099-8

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์รูปแบบการได้มาและคุณสมบัติของ
ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย 2) เปรียบเทียบความเห็น
ของอธิการบดีกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอธิการบดีในเรื่องรูปแบบการได้มาและคุณสมบัติของผู้ดำรง
ตำแหน่งอธิการบดี 3) ตรวจสอบรูปแบบการได้มาของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี ซึ่งเหมาะสม
สำหรับประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย ได้ออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยขั้นตอน
สำคัญ คือ การวิเคราะห์เอกสาร การอภิปรายกลุ่มระดมความคิด การสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้อง และการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านอุดมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีรูปแบบการได้มาของผู้ดำรงตำแหน่ง
อธิการบดีหลายรูปแบบ โดยรูปแบบที่เหมาะสมและนิยมใช้กันมากที่สุดในมหาวิทยาลัยของรัฐคือ
รูปแบบการสรรหาของคณะกรรมการผสมการหยั่งเสียงเพื่อการเสนอชื่อ ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชน
ใช้รูปแบบการแต่งตั้ง และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ใช้รูปแบบการ
สรรหาของคณะกรรมการอย่างกว้างขวางที่มีขั้นตอนการวิเคราะห์ความต้องการและสภาพของ
มหาวิทยาลัยโดยไม่ใช้การเลือกตั้ง นอกจากนี้รูปแบบการเลือกตั้งไม่เหมาะสมเพราะมีปัญหาหลาย
ประการ และนิสิตนักศึกษาปัจจุบันไม่ควรมีสิทธิหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการได้มาของผู้ดำรงตำแหน่ง
อธิการบดี สำหรับรูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีในมหาวิทยาลัยของรัฐ คือ
คุณสมบัติตามพระราชบัญญัติและอนุบัญญัติของแต่ละมหาวิทยาลัย ซึ่งเน้นคุณสมบัติสำคัญได้แก่ ความ
เป็นผู้นำ การยอมรับในวงวิชาการ มีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์ และการเป็นนักบริหารที่ดี ส่วนมหาวิทยาลัย
เอกชนได้กำหนดคุณสมบัติแตกต่างกันไปจากมหาวิทยาลัยของรัฐโดยกำหนดอายุของผู้ดำรงตำแหน่ง
อธิการบดีต้องไม่ต่ำกว่า 25 ปี

ภาควิชา อุดมศึกษา
สาขาวิชา อุดมศึกษา
ปีการศึกษา 2536

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

##C144110 : MAJOR HIGHER EDUCATION

KEY WORD: ANALYSIS / MODELS / PRESIDENT

SOMMAI CHANRUANG : AN ANALYSIS OF UNIVERSITY PRESIDENT SELECTION
MODELS IN THAILAND. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. WALLAPA
S. DEVAHASTIN, Ed.D., PROF. WICHIT SRISA-AN , Ph.D., 664 pp.
ISBN 974-584-099-8

This dissertation had three purposes : 1) to analyze the selection models and related qualification of university presidents in Thailand; 2) to compare the opinions of university presidents with those of other related personnels in regard to the selection and qualifications of university presidents; and 3) to assess the appropriateness of various selection models in relation to the needs and characteristics of university in Thailand.

The researcher employed qualitative research techniques consisting of : 1) content analysis ; 2) focus group discussion ; 3) unstructure interview ; and 4) experts' review.

The research found a variety of selection models among universities. Among these models, however, the combination of search-based and election-based model was the most widely used among public universities while private universities mostly employed the appointment-based model. In the case of Suranaree University of Technology and Walailak University the wide-scale search method was utilized in accord with the needs and conditions of the university. As for the outright election method, several problems were noted, especially those associated with student's right to participate in the selection process. In regard to the qualifications of public university presidents, there were qualifications as specified by the university act and those specified in the university by-laws. Both types of qualifications shared some common emphases including leadership, acceptance among academic communities, personal conduct, farsighted vision and good administrative experiences. As for private university, age qualification requiring the candidate to be over 25 years of age was added.

ภาควิชา.....อุดมศึกษา
สาขาวิชา.....อุดมศึกษา
ปีการศึกษา.....2536

ลายมือชื่อผู้คิด.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้จากความอนุเคราะห์ของ รองศาสตราจารย์ ดร. วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา อาจารย์ที่ปรึกษา และ ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสัจจาน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ซึ่งกรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือตลอดการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่านทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. วิษณุ เครื่องงาม และรองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับหลักกฎหมายในประเด็นสำคัญต่าง ๆ ศาสตราจารย์ ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต รองศาสตราจารย์ ดร. ทองอินทร์ วงศ์โสธร รองศาสตราจารย์ ดร. ทรงศักดิ์ ศรีกานินันท์ รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ศิรินิล ดร. ธนุ กุลชล และรองศาสตราจารย์ ดร. ประกอบ คุปรัตน์ ที่ให้ความกรุณาเข้าร่วมประชุมตรวจสอบรูปแบบ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ ที่มีส่วนเสนอความเห็นในการตรวจสอบรูปแบบ และเข้าร่วมอภิปรายระดมความคิดด้วย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ คุชฎี จุลชาติ และอาจารย์ วัลลภ สุวรรณดี ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาต่อระดับดุษฎีบัณฑิต ตลอดถึงคณาจารย์ของภาควิชาอุดมศึกษาที่ให้ความรู้พื้นฐานแก่ผู้วิจัย และรองศาสตราจารย์ ดร. วราภรณ์ บวรศิริ กรรมการสอบ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย ประธานสภาคณาจารย์ และบุคคลอื่น ๆ ทั่วประเทศ ที่ให้สัมภาษณ์กับงานวิจัยฉบับนี้

อนึ่ง ขอขอบคุณเพื่อน ๆ และสมาชิกในครอบครัวของผู้วิจัย ที่ให้กำลังใจในการทำงานวิจัยตลอดมา หากผลการวิจัยก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการอุดมศึกษาของประเทศไทย ถือว่าเป็นคุณความดีของท่านทั้งหลายที่ได้กล่าวนามมาแล้ว

สมหมาย จันทร์เรือง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
รายการตารางประกอบ	ฉ
สารบัญรูปแบบ	ฐ
สารบัญภาพ	ท
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	15
ขอบเขตของการวิจัย	15
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	17
ประโยชน์ของการวิจัย	19
ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย	19
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	20
สาระสำคัญพื้นฐานการบริหารมหาวิทยาลัยและอธิการบดี ..	20
ประเภทของมหาวิทยาลัย	20
✓ การเรียกชื่อตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของสถาบันอุดมศึกษา,	40
บทบาท อำนาจหน้าที่ของอธิการบดี	44
✓ กฎหมายกับอธิการบดี	54
ความสัมพันธ์ระหว่างอธิการบดีกับสภามหาวิทยาลัย	56
สาระสำคัญเกี่ยวกับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี	60
วรรณกรรมและงานวิจัยในประเทศไทย	60
วรรณกรรมและงานวิจัยของต่างประเทศ	101

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สาระสำคัญเกี่ยวกับคุณสมบัติของอธิการบดี	109
วรรณกรรมและงานวิจัยในประเทศไทย	109
วรรณกรรมและงานวิจัยของต่างประเทศ	122
3 วิธีดำเนินการวิจัย	134
การออกแบบการวิจัย	134
วิธีดำเนินการวิจัย	135
การอภิปรายกลุ่มหรือระดมความคิด	135
การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร	138
การสัมภาษณ์ในแนวลึก	141
การได้รูปแบบ	144
การตรวจสอบรูปแบบ	147
สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลและรูปแบบ	151
4 การวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี	153
รูปแบบในประเทศไทย	153
คำศัพท์ที่ใช้กับรูปแบบได้มาของตำแหน่งอธิการบดี ..	153
กฎหมายและอนุบัญญัติ	155
การวิเคราะห์พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัย	159
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	159
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	164
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	167
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	171
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	174
มหาวิทยาลัยมหิดล	178

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
มหาวิทยาลัยศิลปากร	182
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	186
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	190
มหาวิทยาลัยบูรพา	193
มหาวิทยาลัยนเรศวร	198
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	201
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	204
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	207
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	210
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	215
มหาวิทยาลัยเอกชน	218
การวิเคราะห์หอนับญาติของมหาวิทยาลัย	236
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	236
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	238
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	240
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	242
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	245
มหาวิทยาลัยมหิดล	247
มหาวิทยาลัยศิลปากร	249
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	252
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	254
มหาวิทยาลัยบูรพา	257
มหาวิทยาลัยนเรศวร	259
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	261
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	263
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	267

สารบัญ (ต่อ)	หน้า
บทที่	
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	268
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	270
มหาวิทยาลัยเอกชน	271
คุณสมบัติของผู้สมัครดำรงตำแหน่งอธิการบดี	282
รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในต่างประเทศ ...	288
การได้มาของตำแหน่งอธิการบดี	288
คุณสมบัติของผู้สมัครดำรงตำแหน่งอธิการบดี	291
5 เปรียบเทียบความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการได้มาและคุณสมบัติของ ตำแหน่งอธิการบดี	293
สรุปความเห็นของนักวิชาการที่ร่วมระดมความคิด	293
สรุปความเห็นของกลุ่มอธิการบดี	296
สรุปความเห็นของกลุ่มนายกสภามหาวิทยาลัย	298
สรุปความเห็นของกลุ่มประธานสภาคณาจารย์	301
เปรียบเทียบความเห็นของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ	303
การนำเสนอรูปแบบเพื่อการตรวจสอบ	308
สรุปความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบรูปแบบ	327
6 สรุปผลการวิจัย	345
ผลการวิจัย	345
การอภิปรายผล	356
ข้อเสนอแนะ	374
ราชการอ้างอิง	380
ภาคผนวก	398
ภาคผนวก ก	399

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ข	403
ภาคผนวก ค	485
ภาคผนวก ง	504
ภาคผนวก จ	661
ประวัติผู้เขียน	664

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
1	สภาพนิຕิบุคคณและฐานะของมหาวิทยาลัยกับอธิการบดี	226
2	คุณสมบัติค่านคุณวุฒิ ประสพการณสอน การเป็นกรรมการสภา มหาวิทยาลัย และตำแหน่งทางวิชาการ	229
3	ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งและการช้วาระ	232
4	ลักษณะของอนุบัญญัติเกี่ยวกับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี	271
5	ชื่อกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดีและจำนวนกรรมการ	273
6	กำหนดเวลาที่มีกระบวนการสรรหาอธิการบดี	275
7	รูปแบบและวิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ	277
8	การมีส่วนร่วมในกระบวนการสรรหาอธิการบดีของนิสิตนักศึกษา และ บัณฑิตศิษย์เก่า	279
9	จำนวนชื่อที่คณะกรรมการสรรหาอธิการบดีนำเสนอต่อสภา มหาวิทยาลัย	281
10	รูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี	283
11	คุณสมบัติที่แยกเป็นรายชื่อของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี	284
12	คุณสมบัติที่แยกเป็นด้านต่าง ๆ	286
13	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการได้มาของผู้ดำรง ตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย	238
14	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรง ตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย	340

สารบัญรูปแบบ

<u>รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี</u>		หน้า
รูปแบบที่		
1	การแต่งตั้ง	309
2	การสรรหา	310
3	การเลือกตั้ง	311
4	การเลือกตั้งโดยกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางประการ ..	312
5	การสรรหาสมการหญิงเสียง	313
6	การสรรหาจากคณะกรรมการที่มาจากการเลือกตั้ง	314
7	การสรรหาสมการหญิงเสียงโดยมีคณะกรรมการ 2 คณะ	315
8	การสรรหาอย่างกว้างขวาง	316
9	การลงประชามติ	317
10	การสรรหาสมประชามติ	318
11	การสรรหาสมการจัดลำดับคะแนน	319
12	การสรรหาอย่างกว้างขวางผสมประชามติ (ผู้วิจัยนำเสนอ)	320

รูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

รูปแบบที่		
1	คุณสมบัติตามพระราชบัญญัติและ คุณสมบัติเพิ่มเติมที่แยกเป็นด้านต่าง ๆ	322
2	คุณสมบัติตามพระราชบัญญัติและ คุณสมบัติเพิ่มเติมที่ระบุไว้เป็นราชข้อ	323
3	คุณสมบัติตามพระราชบัญญัติเท่านั้น	324
4	คุณสมบัติเฉพาะของมหาวิทยาลัยเอกชน	325
5	คุณสมบัติอธิการบดีทั่วไป (ผู้วิจัยนำเสนอ)	326

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	อธิการบดีมหาวิทยาลัยคนแรกของประเทศไทย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาไชยนาทนเรนทร	400
2	ผู้บัญชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคนแรก พระยานุกิจวิทูร (สันศักดิ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)	401
3	อธิการบดีคนแรกของประเทศไทย ดร.เอ.จี.เอลลิส (A.G. Ellis)	402